

PAPILDU INFORMĀCIJA

VALSTS DARBA INSPEKCIJĀ

K. Valdemāra ielā 38, Rīgā, LV-1010
Tālrunis: 67186522, 67186523
www.vdi.gov.lv

LATVIJAS BRĪVO ARODBIEDRĪBU SAVIENĪBĀ

Bruninieku ielā 29/31, Rīgā, LV-1001
Tālrunis: 6 7270351, 6 7035960
www.lbas.lv

RSU DARBA DROŠĪBAS UN VIDES VESELĪBAS INSTITŪTĀ

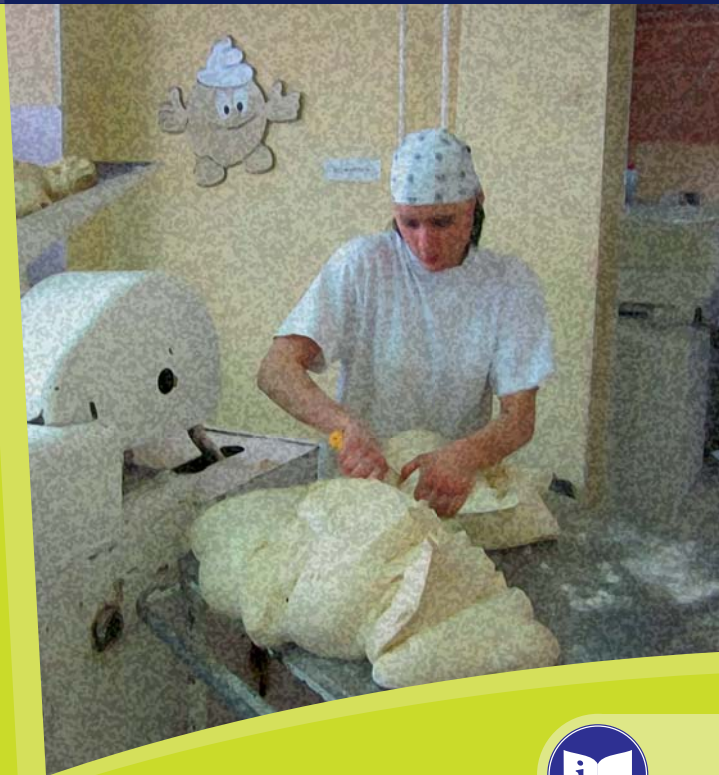
Dzirciema ielā 16, Rīgā, LV-1007
Tālrunis: 67409139
www.rsu.lv/ddvvi

VALSTS AĢENTŪRĀ "LATVIJAS INFЕКТОĻOĢIJAS CENTRS"

Linezera ielā 3, Rīgā, LV-1006,
Tālrunis 67014500; fakss 67014568
E-pasts: lic@lic.gov.lv

VALSTS SOCIĀLĀS APDROŠINĀŠANAS AĢENTŪRAS VESELĪBAS APRŪPES UN REHABILITĀCIJAS NODAĻĀ

Lāčplēša ielā 70a, Rīgā, LV-1011,
Tālrunis 67013619, fakss 67011814
www.vsaa.lv vai Valsts sociālās apdrošināšanas
aģentūras nodaļās

Daļa darba vides riska faktoru ir labi redzami vai sajūtami un pazīstami, piemēram, troksnis, vibrācija vai ķīmiskās vielās. Tomēr risku veselībai un drošībai var radīt ne tikai redzamie riska faktori – diemžēl ir daudz tādu riska faktoru, kuri ir grūti pamanāmi un maz pazīstami, lai arī īstenībā tie ir visur. Tādi ir bioloģiskie darba vides riska faktori – tie riska faktori, kurus rada tā saucamie “**bioloģiskie aģenti**”.

Ir zināms vairāk nekā 200 dažādu bioloģisko aģentu, kas var izraisīt infekcijas slimības, alerģijas un saindēšanos. Veselības traucējumi, kas radušies, iedarbojoties bioloģiskajiem aģentiem, ir samērā labi zināmi, bet pašu bioloģisko aģentu klātbūtne darba vietās joprojām nav pietiekami atpazīta un novērtēta. Tas skaidrojams ar to, ka tie ir grūti pamanāmi un identificējami, turklāt bieži vien tikai noteiktos apstākļos tie nodara kaitējumu, piemēram, nokļūstot asinīs caur ādas bojājumu vai tos ieelpojot pārāk lielā koncentrācijā. Bioloģisko aģentu riskam darba vietās, bieži vien pašiem to neapzinoties, ir pakļauti ļoti daudzi cilvēki. Neraugoties uz to, ka ar bioloģiskajiem aģentiem saskaras praktiski jebkurš, tikai aptuveni 25% nodarbināto uzskata, ka viņu darba vietās ar tiem ir saskare.

Tieši tāpēc ir svarīgi zināt, kas īsti ir bioloģiskie aģenti un kādi piesardzības pasākumi jāievēro, ar tiem strādājot.

Šīs atgādnēs mērķis ir:

- *informēt par būtiskākajiem bioloģiskajiem riska faktoriem,*
- *atpazīt darba vietas, kurās var būt saskare ar bioloģiskajiem aģentiem,*
- *kā arī atgādināt par svarīgākajām “darba drošības un veselības” aizsardzības prasībām.*

PIRMS SĀKT DARBU...

Pirms sāk darbu, atceries, ka jebkuras darba attiecības sākas ar darba līguma parakstīšanu – tajā jābūt aprakstītiem Taviem pienākumiem, minētai darba samaksai un noteiktam darba laikam. Tikai rakstisks darba līgums nodrošinās Tev juridiskās un sociālās garantijas gadījumā, ja Tu saslimsi, tiksi nepamatoti atlaists, cietīsi nelaimes gadījumā darbā vai saslimsi ar arodslimību.

Pirms darba līguma parakstīšanas Tavam nākošajam darba devējam jānosūta Tevi uz obligāto veselības pārbaudi – tās mērķis ir pārlicināties, vai Tavs veselības stāvoklis atbilst veicamajam darbam (piemēram, ja Tev jau ir biežas elpceļu saslimšanas vai alergiskās slimības, tad darbs ar bioloģiskajiem aģentiem situāciju vēl vairāk pasliktinās).

Pirms darba sākšanas darba devējam jānodrošina apmācība par darba aizsardzības jautājumiem – gan ievadapmācība jeb tā saucamā “ievadinstruk tāža”, gan darba aizsardzības instruk tāža konkrētā darba veikšanai.

Ievadapmācības (ievadinstruk tāžas) laikā Tev jāsaņem vispārēja informācija par uzņēmumu un tā darbību, svarīgākajiem darba vides riska faktoriem (tai skaitā bioloģiskajiem riskiem) un to ietekmi uz veselību, darba kārtības noteikumiem, darba aizsardzības organizāciju uzņēmumā, svarīgākajiem darba aizsardzības pasākumiem (drošības zīmēm, veselības pārbaudēm u. c.), Taviem pienākumiem un tiesībām, nodarbināto pārstāvniecību, kā arī rīcību ārkārtas situācijās.

Darba aizsardzības instruk tāžas laikā Tev jāsaņem informācija par veicamo darbu, jābūt iepazīstinātam ar darba devēja apstiprinātām instrukcijām un darba drošības prasībām atbilstoši konkrētā darba veidam vai profesijai attiecīgajā darba vietā, praktiski parādot drošus darba paņēmienus un metodes, nepieciešamības gadījumā izmantojot uzskates līdzekļus.

Šis materiāls ir tikai viens no informācijas avotiem par drošu un veselībai nekaitīgu darbu – tas neaizstāj darba aizsardzības instruk tāžu konkrētu darbu drošai veikšanai!

KAS IR BIOLOĢISKIE AĢENTI UN BIOLOĢISKIE RISKI FAKTORI?

Darba vides kaitīgie bioloģiskie faktori ir tie darba vides riski, kurus var izraisīt dažādi bioloģiskie aģenti, kuru iedarbībai nodarbinātie var tikt pakļauti darba vidē.

Šī termina plašākā nozīmē bioloģiskie aģenti ir tie darba vides riska faktori, kuri saistīti ar “dzīvo dabu” jebkurā tās izpausmē.

LR MK noteikumi Nr. 189 “Darba aizsardzības prasības, saskaroties ar bioloģiskajām vielām” (pieņemti 21.09.2002.), kuri nosaka darba aizsardzības prasības tajās darba vietās, kur iespējama saskarsme ar bioloģiskajiem aģentiem, pamatā attiecas tieši uz “dzīvajiem” bioloģiskajiem aģentiem, tādiem kā **mikroorganismi** (dažādas baktērijas, sēnes u. c.), **šūnu kultūras** (laboratorijas apstākļos izaudzētas šūnas, kurām ir daudzšūnu organisma izcelsme) un cilvēka **endoparazīti** (parazīti, kurus vai nu pārnēsā cilvēks vai kuri izmanto cilvēku kā saimnieka organismu). Tomēr termins “bioloģiskais aģents” tā plašākajā nozīmē ietver arī piemēram, dažādus kukaiņus, augu vai dzīvnieku izcelsmes materiālus, alergēnus vai toksīnus.

Visus bioloģiskos aģentus var iedalīt divās lielās grupās:

- **dzīvie bioloģiskie aģenti** – dzīvās būtnes, tādas kā mikroorganismi (baktērijas, sēnes, vīrusi), sīki mikroskopiski organismi, cilvēka vai dzīvnieku šūnu kultūras, un citi infekciozi aģenti;
- **dažādi bioloģisko aģentu produkti**, kas var izraisīt saindēšanos vai alergisku saslimšanu (piemēram, mikroorganismu izdalītās kaitīgās vielas – endotoksīni u. c.), augu valsts produkti (piemēram, sēnēs esošais muskarīns, vai zemāko augu (ķerpiju,

aļģu u. c.) izdalītās vielas), kā arī dzīvnieku izcelsmes vielas, kuras var radīt audu bojājumus (piemēram, dažu kukaiņu (ērcu, vaboļu), rāpuļu, krupju, medūzu indes u. c.).

Bioloģiskie aģenti var būt gan dabiskas, gan antropogēnas izcelsmes.

Dabiskas izcelsmes bioloģiskie aģenti ir, piemēram, mikroorganismi, sīkie mikroskopiskie parazīti, kā arī augi, no kuriem, tos sadalot, griežot, pļaujot vai saberžot izdalās dažādas indīgas vielas (piemēram, no šķēpžāles – ciānūdeņražskābe, no augļu kauliņiem – amigdalin, no latvāņiem – fotokumarīns, no velnābola – atropīns u. c.).

Antropogēnas izcelsmes bioloģiskie aģenti savukārt ir cilvēku radīti – dažādi ārstniecības līdzekļi (piemēram, antibiotikas, vakcīnas), šūnu kultūras, bioloģiski aktīvas piedevas (piemēram, olbaltumvielu / vitamīnu kompleksi).

NOZARES UN DARBA VIETAS, KURĀS BIEŽĀK SASTOPAMI BIOLOĢISKIE AĢENTI

Bioloģiskie aģenti ir raksturīga parādība daudzās nozarēs un darba vietās. Tā kā bioloģiskie aģenti bieži vien nav saredzami, to izraisītais risks ne vienmēr tiek pamanīts. Jāatceras arī tas, ka bioloģiskie aģenti darba vidē var nonākt gan nodarbināto apzinātās rīcības rezultātā (piemēram, neievērojot drošības prasības laboratorijās, veselības aprūpē), gan arī neapzināti (piemēram, atkritumu vākšanas un pārstrādes laikā).

Bioloģiskiem aģentiem visvairāk ir pakļauti:

- medicīnā un veterinārajā medicīnā nodarbinātie (ārsti, māsas, laboranti u. c.), kuriem iespējama saskare ar baktērijām, sēnītēm, vīrusiem, parazītiem;
- pārtikas vai to piedevu ražošanā nodarbinātie, kuriem iespējama saskare ar miltu, garšvielu, kafijas pupiņu, olu proteīnu, miltu un graudu putekļiem, kā arī dažiem augu vai jūras produktu veidiem;

- lauksaimniecībā nodarbinātie, kuriem iespējama saskare ar baktērijām, sēnītēm, vīrusiem, parazītiem, insektiem, kukaiņiem, organiskajiem putekļiem, dekoratīviem augiem;
- mikrobioloģiskajā rūpniecībā nodarbinātie, kuriem iespējama saskare ar baktērijām, sēnītēm, vīrusiem;
- atkritumu apsaimniekošanā un attīrīšanas sistēmās strādājošie, kuriem ir saskare ar baktērijām, sēnītēm, vīrusiem;
- nodarbinātie, kas saskaras ar putniem un dzīvniekiem fermās vai novietnēs, zooloģiskajos veikalos, laboratorijās, veterinārajos punktos un ir pakļauti baktērijām, sēnītēm, vīrusiem, parazītiem, insektiem, dzīvnieku proteīniem no urīna un blaugznām;
- vecu ēku demontāžas darbos nodarbinātie, kuriem ir saskare ar pelējuma sēnītēm, to sporām, tekstilšķiedrām, organiskiem putekļiem;
- mežizstrādē un kokapstrādē nodarbinātie, kuriem ir saskare ar sēnītēm, to sporām, organiskiem putekļiem;
- gaisa kondicionētāju u. c. iekārtu remonta darbinieki, kuriem ir saskare ar baktērijām, pelējuma sēnītēm.

Protams, bez iepriekš minētajām nozarēm kontakts ar bioloģiskajiem aģentiem ir iespējams arī citās nozarēs.

KĀDAS SEKAS VAR RASTIES, NEIEVĒROJOT DARBA DROŠĪBAS PRASĪBAS, STRĀDĀJOT AR BIOLOĢISKAJIEM AĢENTIEM?

Cilvēki ikdienas dzīvē pastāvīgi ir pakļauti visdažādāko mikroorganismu, dzīvo būtņu vai augu iedarbībai, tomēr lielākajā daļā gadījumu tie cilvēkus neapdraud. Tomēr virknē darba vietu ir iespējamas situācijas, kad bioloģiskie aģenti var izraisīt veselības traucējumus. Visbiežāk tas notiek, ja notiek nekontrolēta un negaidīta to savairošanās, sasniedzot bīstamu koncentrāciju vai iekļūstot asinīs caur bojātu ādu.

Biezākie ceļi, kā bioloģiskie aģenti iekļūst cilvēka organismā, ir sekojoši:

- ieelpojot;
- norijot;
- iekļūstot asinsritē caur bojātu ādu vai ādas ievainojumiem;
- iekļūstot organismā caur glotādām.

Jāatceras, ka mikroorganismi var izplatīties ar insektu vai dzīvnieku starpniecību, ar inficētiem izkārnījumiem un citiem organisma izdalījumiem (piemēram, asinīm, siekalām u. c.), inficētiem priekšmetiem, augsni, pārtiku vai ūdeni.

Bioloģiskie aģenti var izraisīt trīs galvenos veselības traucējumus:

- **dažādas infekcijas slimības** (piemēram, dzīvnieku pārnēsātās infekcijas slimības (tularēmiju, brucelozi u. c.), dažādas parazitāras slimības, sēnišu slimības u. c.);
- **alerģiskas reakcijas** (piemēram, astmu, rinītu, ekzēmu, acu gļotādas iekaisumu u. c.);
- **saindēšanos jeb toksiskos efektus** (piemēram, latvāņu sulas radītus apdegumus u. c.).

Jāatceras arī tas, ka bioloģisko aģentu izraisītie veselības traucējumi var būt **akūti**, kuri attīstās uzreiz pēc kontakta ar bioloģisko aģentu, (piemēram, ja vaļējā brūcē iekļūst stafilokoks, var sākties akūta iekaisuma reakcija) un **hroniski**, kuri attīstās ilgāku laiku pēc saskares ar bīstamo bioloģisko aģentu (piemēram, tādas slimības kā tuberkuloze, hepatīts C, AIDS attīstās pēc noteikta latentā perioda).

Bioloģisko aģentu radītie veselības traucējumi var tikt atzīti par arodslimībām – tādām slimībām, kuru izcelsmē galvenā nozīme ir darba apstākļiem. Starp infekcijas slimībām, kas Latvijā diagnosticētas kā arodslimības, jāmin tuberkuloze (piemēram, nodarbinātajiem veselības aprūpē un ieslodzījuma vietās), hronisks B un C hepatīts, smagas atlieku parādības pēc pārslimota

ērču encefalīta. Ja šīs slimības tiek reģistrētas kā arodslimības, nodarbinātajiem ir tiesības uz valsts palīdzību to ārstēšanā vai, zaudējot darba spējas, uz invaliditātes pabalstu.

Tomēr praksē bioloģisko aģentu izraisītās saslimšanas (gan akūtās, gan hroniskās) bieži vien netiek reģistrētas kā arodslimības, jo nedz paši nodarbinātie, nedz darba aizsardzības speciālisti vai ārsti nesaista veselības traucējumus ar darba vidē esošajiem bioloģiskajiem aģentiem.

Jāatzīmē, ka bioloģiskie aģenti paši ļoti reti izraisa būtiskus nelaimes gadījumus ar smagām sekām veselībai. Tomēr nelaimes gadījumi var veicināt to, ka bioloģiskie aģenti iekļūst cilvēka organismā, piemēram, ja ar trakumsērgu slim dzīvnieks iekož nodarbinātajam, tas var saslimt ar trakumsērgu.

Visbiežāk šādi nelaimes gadījumi var notikt ar:

- jauniešiem, kuri tikko uzsākuši darba gaitas;
- tikko uzņēmumā strādāt sākušiem nodarbinātajiem, kuriem ir maza darba pieredze;
- ļoti pieredzējušiem nodarbinātajiem ar attieksmi “*es strādāju jau 20 gadus, cimdus nelietoju un nekāda inficēšanās nekad nav notikusi*”.

Īpaši jāuzsver, ka daudzās darba vietās var notikt tā saucamie nelaimes gadījumi, kuriem nav tūlītēju veselības traucējumu, bet, kuri, iespējams, attīstīsies vēlāk. Tādi gadījumi ir, piemēram, ja nodarbinātajam iekodusi ērce. Šajā situācijā tūlītēju veselības traucējumu nav, bet, ja ērce bijusi inficēta, cietušais var saslimt ar ērcu encefalītu. Cits raksturīgs piemērs ir saduršanās ar potenciāli inficētiem priekšmetiem (veselības aprūpē, būvniecībā u. c.) vai potenciāli inficētu dzīvnieku kodumi (veterinārajā medicīnā, lopkopībā u. c.) – tūlītējo veselības traucējumu var nebūt, bet var attīstīties bīstamas infekcijas slimības (t. sk. HIV / AIDS, C hepatīts, trakumsērga u. c.). Nodarbinātajiem jāatceras, ka par šādiem

gadījumiem obligāti jāinformē darba devējs vai darba aizsardzības speciālists un darba devējam tie jāreģistrē (šie gadījumi nav jāreģistrē Valsts darba inspekcijā, bet tikai pie darba devēja).

DAŽI PIEMĒRI PAR ATSEVIŠKĀS NOZARĒS SASTOPAMAJIEM BIOĻĢISKAJĒM AĢENTIEM UN TO IEDARBĪBU UZ VESELĪBU

Darbs veselības aprūpē

Darbs veselības aprūpes iestādēs var būt saistīts ar daudzu bioloģisko aģentu potenciālu iedarbību. Pamatā tie, protams, ir dažāda veida mikroorganismi un vīrusi, kuri izplatās pa gaisu, ar inficētiem materiāliem vai bioloģiskajiem šķidrumiem (asinīm, urīnu u. c.), kā arī ar inficētu priekšmetu un virsmu palīdzību. Īpaši bīstamas ir tās darba vietās, kurās infekcija var tikt pārnesta ar asins vai citu bioloģisko šķidrumu palīdzību, iekļūstot tieši nodarbināto asinīs (piemēram, pēc saduršanās ar adatām, skalpeļiem u. c.). Atsevišķos gadījumos šīs infekcijas var būt ļoti bīstamas (piemēram, tuberkuloze, hepatīta vīrusi, HIV / AIDS u. c.).

Darbs veselības aprūpes iestādēs

Darbs ar putniem vai dzīvniekiem

Darbs ar putniem ir vērtējams kā samērā bīstams tieši no bioloģisko riska faktoru viedokļa, jo dažādos pētījumos noskaidrots, ka šādās darba vietās esošie putekļi satur pat līdz 70% dzīvnieku izcelsmes olbaltumvielu, līdz 10% sēņu un dažādu mikroorganismu, kā arī spalvas, pūkas un barības daļiņas. Ņemot vērā to, ka putekļu daudzums šajā nozarē ir samērā augsts (piemēram, ja norma ir 4,0 mg/m³, jaunputnu novietnēs tas var būt 5,0–15,5 mg/m³, putnu būros – 3,0–48,2 mg/m³, telpu uzkopšanā – 150–400 mg/m³, inkubatoros pie čālu šķirošanas – 6,0–49,0 mg/m³), arī bioloģiskie riski nodarbinātajiem ir vērtējami kā ļoti augsti.

Darbs putnu fermās ir saistīts ar dažādu bioloģisko aģentu iedarbību

Parasti šādās darba vietās nodarbinātie var sūdzēties par klepu, apgrūtinātu elpošanu, čikstēšanu krūtīs, biežām vai pastāvīgām iesnām, acu un kakla iekaisumiem un drudzi. Visi šie simptomi var liecināt par saslimšanu ar tādu smagu slimību kā bronhiālā astma.

Darbs maizes ceptuvēs un konditorejās

Darbs maizes ceptuvēs un konditorejās var būt saistīts ar dažādu bioloģisko aģentu, ko satur milti, raugs vai dažādas pārtikas piedevas, iedarbību. Bioloģiskos aģentus saturošie miltu putekļi bieži var pārsniegt pieļaujamo daudzumu (6 mg/m^3) darba vides gaisā, svārstoties robežās no 4 līdz 16 mg/m^3 .

Parasti šādās darba vietās nodarbinātajiem var būt sūdzības par acu un kakla kairinājumu, apgrūtinātu elpošanu, biežām iesnām un dažādām alerģiskām slimībām.

Darbs maizes ceptuvē var būt saistīts ar dažādu bioloģisko aģentu iedarbību

Atsevišķos pētījumos pierādīts, ka gandrīz trešā daļa šādās darba vietās strādājošo biežāk slimo ar dažādām alerģiskām slimībām, tai skaitā arī ar bronhiālo astmu.

BIOLOĢISKO AĢENTU RADĪTĀ RISKA NOVĒRTĒŠANA

Ņemot vērā to, cik daudzās nozarēs nodarbinātie var tikt pakļauti bioloģisko aģentu iedarbībai, ir skaidrs, ka jebkurā darba vietā, veicot darba vides riska novērtējumu, jāvērtē arī bioloģiskie riska faktori. Darba devēja pienākumu veikt bioloģisko aģentu radītā riska

novērtējumu aprūstina tas, ka tiem raksturīga liela daudzveidība, ļoti mazi izmēri, kas nosaka to noteikšanas grūtības, kā arī tas, ka bioloģiskajiem aģentiem, atšķirībā no trokšņa vai ķīmiskajām vielām, nav noteiktas konkrētas pieļaujamās normas (t. s. aroda ekspozīcijas robežvērtības). Riska novērtējuma izdarīšanu apgrūtina arī tas, ka daudzi mikroorganismi ir bīstami arī ļoti zemā koncentrācijā un, iestājoties labvēlīgiem apstākļiem, var ļoti strauji savairoties un radīt būtisku risku veselībai, piemēram, inficēšanās ar salmonellas baktērijām.

Neraugoties uz to, darba devēja pienākums ir veikt bioloģisko aģentu radītā riska novērtējumu un iepazīstināt katru nodarbināto ar tā rezultātiem, īpaši attiecībā uz konkrētajiem bioloģiskajiem aģentiem, kas var apdraudēt veselību, to iedarbības veidu un ilgumu, kā arī, pats svarīgākais, par veicamajiem pasākumiem, lai novērstu vai samazinātu bioloģisko risku.

Svarīgākie preventīvie pasākumi bioloģiskā riska samazināšanai un nodarbināto aizsardzībai pret bioloģiskajiem aģentiem

Visefektīvākais preventīvais pasākums, ja tas ir iespējams, ir bioloģisko aģentu neizmantošana vai aizstāšana ar citiem, mazāk bīstamiem. Tomēr praksē tas ne vienmēr ir iespējams, tāpēc ir jānodrošina citi preventīvie pasākumi. Jāatceras, ka preventīvie pasākumi jāveic pastāvīgi un nepārtraukti, pat ja liekas, ka bioloģisko aģentu darba vietās nav.

Darba devēja veiktā darba vides riska novērtējuma svarīgākais pasākums ir efektīva pasākumu plāna izstrādāšana, nodrošinot nodarbināto iesaisti tā izstrādāšanā un veicot nodarbināto apmācību, kurai jāietver informācija:

- par bioloģiskajiem aģentiem darba vietās un to radīto risku;
- par drošu rīcību ikdienas darbā un nepieciešamajiem individuālās aizsardzības līdzekļiem;

- par rīcību ārkārtas situācijās (t. sk. dažādos nelaimes gadījumos).

Darba procesa pilnveidošana jāveic tā, lai novērstu vai līdz minimumam samazinātu bioloģisko aģentu iespējamu izdalīšanos darba vidē vai nodarbināto inficēšanos. Tas nozīmē, bioloģisko aģentu drošu uzglabāšanu, transportēšanu un pārvietošanu darba vietās; ātru un drošu bioloģiskos aģentus saturošu atkritumu savākšanu, uzglabāšanu un nodošanu utilizācijai, izmantojot tikai speciāli marķētus un piemērotus traukus.

Ja nodarbināto aizsardzību nav iespējams nodrošināt ar citiem līdzekļiem, **darba devēja** pienākums ir nodrošināt piemērotus individuālās aizsardzības līdzekļus (IAL) elpošanas ceļu aizsardzībai, ādas aizsardzībai u. c. Darba devējam jānodrošina arī šo IAL glabāšana atsevišķā vietā, kā arī pienācīga to pārbaude, tīrīšana, dezinfekcija un nomaiņa. Lietotos un potenciāli inficētos IAL ir aizliegts izņest ārpus darba vietām, jo tādējādi var apdraudēt gan sevi, gan savus tuviniekus.

Nodarbinātiem:

- jābūt informētiem par darba vietās lietotajām drošības zīmēm – gan par bioloģisko bīstamību, gan arī par to, kādus IAL nepieciešams lietot;

Bioloģisko bīstamību apzīmējošā drošības zīme un biežāk lietojamās aizlieguma un rīkojuma drošības zīmes darba vietās, kurās iespējama saskare ar bioloģiskajiem aģentiem

- jābūt informētiem par rīcību ārkārtas situācijās, tai skaitā par evakuācijas plānu un rīcību infekcijas izplatīšanās novēršanai;
- regulāri jāapmeklē obligātās veselības pārbaudes;
- jāizmanto darba devēja nodrošinātās vakcinācijas iespējas – jāatceras, ka pret tādām infekcijām kā ērcu encefalīts, trakumsērga un B hepatīts darba devējam ir jānodrošina obligāta vakcinācija; no tās var atteikties tikai rakstiskā veidā. Vakcinācijas izdevumus sedz darba devējs.

Nodarbinātiem arī pašiem jā rūpējas par savu drošību darba vietās:

- pastāvīgi jāievēro personīgās higiēnas drošības noteikumi (regulāra un pareiza roku mazgāšana un, ja nepieciešams, dezinfekcija);
- darba vietās nedrīkst ne ēst, ne dzert, ne arī smēķēt, jo arī tā ir iespējams pārnest infekcijas;
- ja nepieciešams, regulāri jāveic instrumentu, aprīkojuma un darba virsmu dezinfekcija un sterilizācija ar piemērotiem dezinfekcijas līdzekļiem.

Darba devējam ir jānodrošina apmācība un informācija par visiem minētajiem preventīvajiem pasākumiem, kuri jāievēro darba vietā. Darba ņēmēja pienākums savukārt ir iepazīties ar darba aizsardzības instrukcijās un citos dokumentos noteiktajām prasībām!

Ja kaut ko neesi sapratis – pārjautā darba devējam vai darba drošības speciālistam!

KĀDAS IR TAVAS TIESĪBAS?

Atceries: darba devēja pienākums ir nodrošināt drošu un veselībai nekaitīgu darba vidi!

Ja uzskati, ka Tava drošība vai veselība ir apdraudēta, Tev ir tiesības:

- neuzsākt vai pārtraukt darbu, ziņojot tiešajam darba vadītājam (un uzņēmuma uzticības personai, ja tāda ir), ka darba apstākļi rada vai var radīt draudus Tev vai apkārtējo cilvēku drošībai un veselībai;
- neuzsākt vai pārtraukt darbu, ja darba veikšanai izmantojamais aprīkojums (iekārtas, mašīnas, darba rīki u. c.) neatbilst darba aizsardzības vai to ražotāju noteiktajām prasībām, kā arī, ja šis aprīkojums nav pārbaudīts;
- atteikties veikt darba uzdevumus, ja to izpilde neatbilst Tavai profesionālajai sagatavotībai;
- pieprasīt atbilstošus individuālos aizsardzības līdzekļus, lai pasargātu sevi no darba vides riska faktoru iedarbības.

**Vienmēr atceries par savām tiesībām
un nebaidies tās izmantot!**

JA DARBĀ NOTICIS NELAIMES GADĪJUMS

Ja ar Tevi vai kolēģi noticis nelaimes gadījums, **Tavs pienākums** ir par to nekavējoties ziņot tiešajam darba vadītājam, darba aizsardzības speciālistam un sastādīt aktu, kā arī nepieciešamības gadījumā sniegt pirmo palīdzību vai izsaukt neatliekamo medicīnisko palīdzību. Ja notikusi saduršanās ar asu priekšmetu, pēc iespējas ātrāk, optimāli – divu stundu laikā – jāvēršas Latvijas Infektoloģijas centrā (LIC), līdzīgi ņemot arī priekšmetu, kas radījis traumu.

Darba devēja pienākums ir veikt darbā notikuša nelaimes gadījuma izmeklēšanu un reģistrēšanu Valsts darba inspekcijā. Cietušajam jāsaņem viens akta eksemplārs no nelaimes gadījuma izmeklēšanas ar Valsts darba inspekcijas reģistrācijas numuru. Nelaimes gadījuma izmeklēšanas akts būs nepieciešams, lai saņemtu sociālo palīdzību ārstēšanas un rehabilitācijas izdevumu segšanai no Valsts Sociālās apdrošināšanas aģentūras.

JA TAVA VESELĪBA DARBA VIETĀ IR PASLIKTINĀJUSIES

Atsevišķos gadījumos (ja netiek nodrošināti droši un veselībai nekaitīgi darba apstākļi, netiek ievērotas darba aizsardzības prasības vai lietoti individuālās aizsardzības līdzekļi) var rasties arodslimības, kuru izcelsmē galvenā nozīme ir kādam no darba vides riska faktoriem.

Ja Tu jūti, ka Tava veselība darba apstākļu dēļ ir pasliktinājusies, Tev ir tiesības prasīt darba devējam norīkojumu uz darba devēja apmaksātu ārpuskārtas obligāto veselības pārbaudi, kuras laikā arodslimību ārsts varēs pārbaudīt Tavas sūdzības.

Jebkurā gadījumā ir svarīgi laicīgi vērsties pēc palīdzības pie ārsta, jo daudzas arodslimības ir sekmīgi ārstējamas, ja tās tiek savlaicīgi pamanītas. Savukārt, ja tās netiek laicīgi ārstētas, daudzas no tām izraisīs paliekošas sekas un, iespējams, pat invaliditāti.

**Sociālās garantijas pēc nelaimes gadījuma darbā
vai konstatētas arodslimības Tu varēsi saņemt tikai tad,
ja strādā ar darba līgumu un ziņosi
par nelaimes gadījumu darbā!**

Sociālās garantijas darbā notikuša nelaimes gadījuma vai arodslimības gadījumā ietver:

- valsts apmaksātus ārstēšanas un rehabilitācijas pakalpojumus;
- slimības lapas apmaksu,
- kompensāciju par darbspēju zudumu, ja radušies veselības traucējumi ir neatgriezeniski.